Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par skaidru vidiskuma norāžu pamatošanu un paziņošanu (Zaļuma norāžu direktīva)"

(COM(2023) 166 final – 2023/0085 (COD))

(2023/C 293/13)

Ziņotājs: ***Angelo PAGLIARA***

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 1.6.2023.
	Padome, 2.6.2023.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	2.6.2023.
Pieņemts plenārsesijā	14.6.2023.
Plenārsesija Nr.	579
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	205/2/3

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ir pārliecināta, ka ilgtspēja ir viens no Eiropas Savienības turpmākās attīstības pīlāriem un ka šis jaunais priekšlikums sniedz iespēju stiprināt publisko iestāžu un sabiedrības aktīvo lomu ātrā virzībā uz aprites ekonomiku ([1]) un apritīguma kultūras attīstībā.

1.2. EESK aicina Komisiju šajā procesā arī turpmāk sistemātiski iesaistīt sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, it īpaši patērētāju organizācijas, lai aizsargātu patērētājus un uzņēmumus no zaļmaldināšanas.

1.3. EESK mudina Komisiju nodrošināt, lai zaļuma norāžu direktīvā noteiktās prasības kļūtu par paraugu minimālajam aizsardzības līmenim pret zaļmaldināšanu, kas jāatspoguļo nozaru tiesību aktos, kuri ir izslēgti no šīs direktīvas darbības jomas, ja tie attiecas uz dažām brīvprātīgām norādēm un marķējumu. Nozaru tiesību aktu ieviešanai nevajadzētu kļūt par veidu, kā atteikties no Zaļuma norāžu direktīvas noteikumiem, radīt nepilnības vai samazināt patērētāju aizsardzību.

1.4. EESK atzīmē pieaugošas bažas par to, ka, izmantojot kompensējušus kredītus, pieaug tādu vidiskuma norāžu skaits, kuru pamatā ir kompensēšana, un aicina Komisiju ieviest skaidru aizliegumu attiecībā uz norādēm, kuru pamatā ir kompensēšana.

1.5. EESK atzinīgi vērtē paziņoto nodomu palielināt vidiskuma norāžu juridisko noteiktību un aicina Komisiju nodrošināt apstākļus, kas vajadzīgi vienotā tirgus konkurētspējas stiprināšanai, it īpaši, ieviešot vienotu metodiku dažādu norāžu veidu pamatošanai.

1.6. EESK ņem vērā mikrouzņēmumu piedalīšanās izvēles iespēju un aicina Komisiju veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai tos iekļautu dalībvalstu veiktajās pārbaudēs. Turklāt EESK atzinīgi vērtē to, ka tiek pievērsta uzmanība tirgus noteikumu izpildes panākšanai, un uzsver, ka ir jānodrošina direktīvas pilnīga īstenošana.

1.7. EESK vērš uzmanību uz pieaugošo izpratni par vides jautājumiem un mudina Komisiju izstrādāt īpašus instrumentus, lai atbalstītu tos ekonomikas dalībniekus, kuri vēlas palielināt savu ražošanas metožu un produktu vidisko un sociālo ilgtspēju.

([1]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu"" (COM(2020) 98 final) (OV C 364, 28.10.2020., 94. lpp.) un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Patērētāju nozīme aprites ekonomikā"(pašiniciatīvas atzinums (OV C 353, 18.10.2019., 11. lpp.).

2. **Komisijas dokumenta kopsavilkums**

2.1. Šā direktīvas priekšlikuma mērķis ir papildināt tiesisko regulējumu ilgtspējīga patēriņa atbalstam, pievēršoties konkrētiem aspektiem un prasībām attiecībā uz skaidrām vidiskuma norādēm saistībā ar to pamatojumu, paziņošanu un verifikāciju.

2.2. Priekšlikums bija viena no Komisijas uzskaitītajām iniciatīvām Eiropas zaļā kursa īstenošanai, un tas papildina vidiskuma norāžu tiesisko regulējumu un tādējādi nodrošina, lai pircējiem būtu pieejama ticama, salīdzināma un pārbaudāma informācija un viņi varētu pieņemt ilgtspējīgākus lēmumus ([2]). Nepieciešamība risināt zaļmaldināšanas problēmu ir atspoguļota arī jaunajā aprites ekonomikas rīcības plānā ([3]) un jaunajā Patērētāju tiesību aizsardzības programmā ([4]).

2.3. Šis priekšlikums papildina priekšlikumu direktīvai par patērētāju iespēcināšanu zaļās pārkārtošanās procesam ([5]), ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/29/EK ([6]). Kopā tie veido skaidru sistēmu vidiskuma norādēm, tostarp vidiskajiem marķējumiem.

2.4. Priekšlikumā ir iekļauti minimālie kritēriju kopumi attiecībā uz vidiskuma norāžu pamatošanu un paziņošanu; jauni noteikumi par vidisko marķējumu un marķēšanas shēmām; vidiskuma norāžu un marķēšanas shēmu *ex ante* verifikācijas ieviešana; un izpildes pasākumi, piemēram, regulāras atbilstības pārbaudes un sankcijas.

2.5. Tomēr direktīvā nav iekļautas saskaņotas metodoloģijas. Ar to tiek ieviesta iespēja vēlāk pieņemt deleģētos aktus vai grozījumus, lai noteiktu papildu prasības attiecībā uz konkrētiem jautājumiem, piemēram, klimatiskajām norādēm, ilgizturību, atkalizmantojamību, remontējamību, reciklējamību, reciklētu saturu, dabiskā satura, tostarp šķiedru, izmantošanu, ekoloģiskajiem raksturlielumiem un ilgtspēju, biobāzētiem elementiem, bionoārdāmību, biodaudzveidību, atkritumu rašanās novēršanu un samazināšanu.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. EESK mudina Eiropas Komisiju izstrādāt īpašus instrumentus, lai veicinātu aprites ekonomikas kultūru un it īpaši rīkot informatīvas kampaņas ar mērķi izplatīt "aprites kultūru", sevišķi jaunākās paaudzes vidū. EESK arī aicina Komisiju apkopot labas prakses piemērus šajā jomā, kurus dalībvalstis ir izstrādājušas savā darbībā, un apsvērt iespēju tos izplatīt.

3.2. Sabiedrība kopumā, it īpaši jaunākā paaudze, tagad pievērš lielāku uzmanību vides jautājumiem ([7]) ([8]), un tādēļ zaļā tirgvedība arvien vairāk tiek izmantota kā konkurences priekšrocība.

3.3. Pieaug patērētāju un ieinteresēto personu vēlmes attiecībā uz ilgtspēju un vides aizsardzību, taču nav lielas uzticēšanās vidiskuma norādēm ([9]). Papildus uzticēšanās jautājumam ir daudz pārpratumu par to, ko nozīmē šīs norādes. Šis konstatējums ir atspoguļots vairākos pētījumos, kurus veikusi ne tikai Eiropas Komisija, bet arī valstu aģentūras, it īpaši

([2]) COM(2019) 640 final, 2019. gada 11. decembris.
([3]) COM(2020) 98 final, 2020. gada 11. marts.
([4]) COM(2020) 696 final, 2020. gada 13. novembris.
([5]) Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko attiecībā uz patērētāju iespēcināšanu zaļās pārkārtošanās procesam, nodrošinot viņiem labāku aizsardzību pret negodīgu praksi un viņu labāku informētību, groza Direktīvu 2005/29/EK un Direktīvu 2011/83/ES, COM(2022) 143 final.
([6]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2005/29/EK (2005. gada 11. maijs), kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 ("Negodīgas komercprakses direktīva") (OV L 149, 11.6.2005., 22. lpp.).
([7]) Eiropas Komisija, *Behavioural Study on Consumers' engagement in the circular economy*, 2018. g., 10. lpp.
([8]) *The Economist Intelligence Unit Limited, An Eco-wakening: Measuring global awareness, engagement and action for nature*, 2021. gads (*WWF*).
([9]) Vidiskuma norādes attiecībā uz nepārtikas precēm, *JUST* ĢD uzdevumā veikts pētījums (2014. gads), https://commission.europa.eu/publications/environmental-claims-non-food-products_en.

par klimatiskajām norādēm ([10]). Tāpēc tagad ir īpaši svarīgi, lai patērētāji, pamatojoties uz uzticamu informāciju, par pirkumu varētu pieņemt apzinātus lēmumus.

3.4. Ietekmes novērtējumā tika konstatētas vairākas problēmas, kas rada arvien lielākas bažas patērētāju vidū, piemēram: maldinoša komercprakse, kas saistīta ar produktu ilgtspēju; neskaidras vai nepietiekami pamatotas vidiskuma norādes; un ilgtspējas marķējumi, kas ne vienmēr ir pārredzami vai ticami. Ņemot vērā ietekmes novērtējuma rezultātus, EESK atbalsta Komisijas iniciatīvu un uzskata, ka šajā jomā ir vajadzīga apņēmīga rīcība.

3.5. EESK uzskata, ka patērētājiem, ja viņi ir labāk informēti, var būt aktīva un izšķiroša loma vidiskajā pārkārtošanā, un viņi var palīdzēt sasniegt zaļā kursa mērķus. Ļoti svarīgi ir nodrošināt, lai ilgtspējai būtu lielāka nozīme patērētāju lēmumu pieņemšanas procesos un tai būtu ietekme gan pirkšanas brīdī, gan vēlāk (piemēram, vajadzības gadījumā izvēloties remontu, ja iespējams, nevis jaunu pirkumu). Tas papildinās jaunās prasības attiecībā uz vidisko informāciju par produktiem, kuras izriet no tādām iniciatīvām kā Ilgtspējīgu produktu ekodizaina regula. Tas nodrošinās kopīgus noteikumus attiecībā uz marķējumu, kas sniedzas ārpus spēkā esošajiem tiesību aktiem, piemēram, ES ekomarķējuma regulu, vides vadības un audita sistēmu (*EMAS*) un noteikumus par bioloģiskās lauksaimniecības marķējumu, energomarķējumu un *CE* marķējumu.

3.6. Ar priekšlikuma 1. pantu no direktīvas darbības jomas tiek izslēgti daudzi sektoriālie tiesību akti, ja attiecīgajos tiesību aktos ir noteiktas savas prasības attiecībā uz norādēm un marķēšanas sistēmām. EESK ierosina nozaru tiesību aktos atspoguļot vismaz tādu pašu aizsardzības līmeni pret zaļmaldināšanu. Tam būtu jāietver vismaz līdzvērtīgs pamatojuma līmenis, komunikācija (pavaddokumenti) un (trešās personas) verifikācija. Turklāt ir nepieciešams precizēt, ka ir izslēgtas tikai tās norādes, uz kurām attiecas minētie tiesību akti, nevis jebkuras norādes par produktiem, uz kuriem attiecas sektoriālie tiesību akti. Ja uz kādām norādēm neattiecas īpašas prasības, tām būtu jāietilpst Zaļuma norāžu direktīvas darbības jomā. Piemēram, 1. pantā nav iekļauti tiesību akti par iepakojumu un izlietoto iepakojumu, un šie tiesību akti attiecas tikai uz norādēm par reciklējamību un reciklētu saturu. Tam būtu jānozīmē, ka uz citām norādēm (piemēram, uz norādēm par konkrētā iepakojuma ietekmi uz aprites ciklu) būtu jāattiecina Zaļuma norāžu direktīva.

3.7. EESK atzīst, ka pieaug satraukums par tādu vidiskuma norāžu skaita pieaugumu, kuru pamatā ir kompensācija ar kompensējošu kredītu palīdzību ("klimatneitrāls", "plastmasu kompensējošs" u. c.), kurus vairākas patērētāju tiesību aizsardzības iestādes ir atzinušas par zinātniski nepareiziem un patērētājus maldinošiem. Tāpēc EESK mudina Komisiju pilnībā ņemt vērā šo pieredzi un, papildus prasībām par to, kā uzņēmumi paziņo par savu ieguldījumu ilgtspējas projektos, nevis pretendē uz kompensāciju, ieviest skaidru aizliegumu attiecībā uz norādēm, kuru pamatā ir kompensēšana. It īpaši Zaļuma norāžu direktīva ir pilnībā jāsaskaņo ar Direktīvu par patērētāju iespēcināšanu zaļās pārkārtošanās procesam.

3.8. EESK pieņem zināšanai lēmumu izslēgt mikrouzņēmumus no dažu šā tiesību akta noteikumu piemērošanas jomas, pamatojoties uz to, ka saskaņā ar procedūrām uzņēmumiem, kas iesniedz norādes, ir jāiegulda laiks un resursi nepieciešamās informācijas vākšanā un pārbaudes procesā. EESK ņem vērā piedalīšanās izvēles iespēju mikrouzņēmumiem, kas tiem ļauj izmantot priekšrocības, ko sniedz atbilstības sertifikāti, ja tie nolemj tajos ieguldīt resursus saistībā ar verifikācijas procedūru. EESK arī norāda uz noteikumiem par atbalstu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem kopumā, piemērojot no tiesību aktiem izrietošās prasības. Tomēr EESK atzīst, ka ir jānodrošina, lai neviens uzņēmums neuzskatītu, ka tam ir atļauts maldināt patērētājus. Komiteja pilnībā atbalsta to, ka piedalīšanās izvēles iespējas elements Zaļuma norāžu direktīvā nenozīmē piedalīšanās izvēles iespēju attiecībā uz Negodīgas komercprakses direktīvu. Komisijai būtu jāievieš konkrētas prasības, lai nodrošinātu mikrouzņēmumu pienācīgu iekļaušanu dalībvalstu veiktajās pārbaudēs, jo tie nav *de facto* atbrīvoti no plašākiem tiesību aktiem par negodīgu komercpraksi.

([10]) *Authority for Consumers & Markets: ACM consumers find claims regarding carbon offset unclear* (2023. gada janvāris), https://www.acm.nl/en/publications/acm-consumers-find-claims-regarding-carbon-offset-unclear.
Verbraucherzentrale, Klimaneutrale Produkte: 89 Prozent für klare Regeln und geprüftes Siegel (2022. gada septembris), https://www.verbraucherzentrale.nrw/pressemeldungen/presse-nrw/klimaneutrale-produkte-89-prozent-fuer-klare-regeln-und-gepruefte-siegel-77472.
ASA, New Research into understanding of environmental claims (2022. gada oktobris), https://www.asa.org.uk/news/new-research-into-understanding-of-environmental-claims.html.
Kantar Public, CO_2 Offset claims – Consumer survey (2022. gads), https://www.acm.nl/system/files/documents/acm-publishes-behavioral-research-into-co2-compensation-when-purchasing-airline-tickets.pdf.

3.9. EESK aicina Komisiju sākt darbu pie kopēju noteikumu pieņemšanas, lai pamatotu norādes, kā ierosināts 3. pantā, kurš dod Komisijai iespēju izstrādāt un pieņemt kopīgas metodes konkrētu norāžu pamatošanai, balstoties uz regulāras uzraudzības rezultātiem. EESK uzskata, ka Komisijai jau būtu jāizstrādā prioritāšu saraksts attiecībā uz tām norādēm, kurām, pamatojoties uz pašlaik pieejamo informāciju, ir vajadzīgi kopīgi noteikumi, un jāsāk izstrādāt kopīgas metodoloģijas papildus aprites cikla novērtējumam. Tie ir vajadzīgi, lai nodrošinātu saskaņotu īstenošanu visā Eiropā, paredzot skaidrus noteikumus verificētājiem par to, kā novērtēt uzņēmumu iesniegtos pavaddokumentus. Tas liegtu uzņēmumiem iespēju izvēlēties savu norāžu verificēšanu veikt valstīs, par kurām tie zina, ka tajās tiem ir labākas iespējas savas norādes apstiprināt. Tas arī nodrošinātu juridisko skaidrību uzņēmumiem un novērstu asimetriju starp uzņēmumiem, kuri spēj izstrādāt iekšējas metodes vai piekļūt ārējiem pakalpojumiem, lai pielāgotu metodiku savām tirgvedības stratēģijām, no vienas puses, un uzņēmumiem, kuriem nav resursu šādai rīcībai, no otras puses.

3.10. EESK atzīmē Komisijas lēmumu neieviest produktu un organizāciju vidiskās pēdas metodes kā prasības norāžu pamatošanai. Tomēr gadījumos, kad tam ir iemesls, EESK mudina pēc iespējas labāk izmantot šīs metodes, nosakot kopīgas pamatojuma metodes. Attiecībā uz 3. panta 1. punkta c) apakšpunktu par prasību pierādīt, ka attiecīgie norāžu elementi ir būtiski no aprites cikla viedokļa, EESK mudina Komisiju sīkāk precizēt, kā šī nozīme būtu jānovērtē.

3.11. EESK iesaka Komisijai sīkāk precizēt 5. panta 4. punktā noteiktās prasības attiecībā uz norādēm par produkta vai tirgotāja turpmāko vidisko sniegumu. Pirmkārt, prasības būtu pilnībā jāsaskaņo ar noteikumiem, kas paredzēti Direktīvā par patērētāju iespēcināšanu zaļās pārkārtošanās procesam. Otrkārt, prasībās būtu jāprecizē, ka šādas norādes tiks pieņemtas tikai tad, ja tās nebūs balstītas tikai uz kompensēšanu un ja tās būs pamatotas ar tirgotāja sniegtu skaidru un saprotamu papildinformāciju, kurā izklāstītas skaidras, objektīvas, zinātniski pamatotas un pārbaudāmas saistības un mērķi, kā arī īstenošanas plāns tirgotāja līmenī, kas ietver īstenošanas pasākumus un konkrētus, pārbaudāmus starpposma mērķus, kuru pamatā nav kompensēšana un kuri atbilst ilgtermiņa saistību panākšanai. Īstenošanas plānam būtu jāpiešķir pienācīgs budžets, un tas būtu jābalsta tikai uz esošām ekonomiski un tehniski dzīvotspējīgām tehnoloģijām. Īstenošanas plāns, kā arī sasniegtais progress būtu jādara publiski pieejams un jāiekļauj norādē kā papildu informācija, un par to būtu jāiesniedz regulāri ziņojumi. Norādes par turpmāko vidisko sniegumu arī būtu jāpakļauj neatkarīgai uzraudzībai, lai papildus 10. pantā izklāstītajam sertifikācijas procesam pārbaudītu norādes un uzraudzītu tirgotāju progresu attiecībā uz viņu saistībām un mērķiem. Norādes par turpmāko vidisko sniegumu būtu jāatļauj tikai tirgotāja līmenī, nevis produktu līmenī, jo pretējā gadījumā attiecīgās vidiskuma norādes varētu maldināt patērētājus.

3.12. EESK atzinīgi vērtē 7. pantā noteikto aizliegumu attiecībā uz reitingiem un rezultātu vērtējumiem, kuru pamatā ir apkopots vidiskās ietekmes rādītājs, ja vien tie nav iekļauti ES tiesību aktos. Lai gan to nepārprotamā komunikācija ir pievilcīga patērētājiem, skaidrības trūkums attiecībā uz rezultātu vērtēšanas metodikām un to pieaugošais skaits rada sajukumu un pārpratumus. EESK aicina Komisiju precizēt, uz ko attiecas šī aizlieguma darbības joma, un it īpaši jautājumu par to, kas tiek uzskatīts par "vidisko ietekmi". Piemēram, ir saprotams, ka remontējamības rādītāji nav iekļauti minētajā darbības jomā. Tas būtu jāprecizē sīkāk, lai nodrošinātu juridisko noteiktību.

3.13. EESK atzinīgi vērtē 8. pantā ierosinātos pasākumus, kuru mērķis ir izbeigt ieviesto norāžu un marķējumu skaita pieaugumu. Minētie pasākumi nodrošinās lielāku skaidrību patērētājiem un to, lai tiktu sniegta tikai vērtīga un uzticama informācija.

3.14. EESK atzinīgi vērtē nozīmi, kas piešķirta tiesību aktu izpildei. Lai gan detalizētas prasības attiecībā uz norāžu pamatojumu ir nepārprotams solis uz priekšu, viena no galvenajām pastāvīgajām problēmām, ar ko saskaras patērētāji, ir nepietiekama noteikumu izpilde, kuru viņiem vajadzētu spēt uzskatīt kā pašsaprotamu. Verifikācijas sistēma var samazināt nepatiesu norāžu skaitu tirgū, bet tas tā notiks tikai tad, ja tirgus uzraudzības iestāžu darbam tiks piešķirti pietiekami resursi. EESK aicina Komisiju izpētīt visus iespējamos kanālus valsts iestāžu atbalstam un mudināt dalībvalstis nodrošināt uzraudzībai nepieciešamos resursus. EESK atzinīgi vērtē pienākumu ziņot par izpildes pasākumiem.

3.15. EESK arī atzinīgi vērtē 16. panta noteikumus par tiesu iestāžu pieejamību patērētājiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Patērētāju kolektīvo interešu aizsardzības nolūkā patērētāju organizācijām nodrošināta iespēja vērsties tiesā pret maldinošām un nepamatotām norādēm ir efektīvs izpildes atbalsta veids.

3.16. EESK atzinīgi vērtē 17. panta noteikumus, kuros precizētas sankcijas, kas dalībvalstīm būtu jāievieš. Komisijai būtu jāapsver daži paraugprakses piemēri šajā jomā.

3.17. EESK aicina Komisiju veikt visus nepieciešamos pasākumus, tostarp iesaistīt šajā procesā sociālos partnerus, lai aizsargātu patērētājus un uzņēmumus no zaļmaldināšanas. EESK it īpaši ierosina paredzēt regulāras kontrolpārbaudes, kurās būtu iesaistītas valstu iestādes, no vienas puses, un sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība valsts līmenī, no otras puses. Attiecībā uz Eiropas līmeņa pasākumiem EESK atzinīgi vērtē 19. pantā paredzēto komitejas procedūru un prasa sev iespēju piedalīties šīs komitejas darbā kā Eiropas pilsoniskās sabiedrības pārstāvei. Papildus šai komitejas procedūrai ir pienācīgi jāiesaista ieinteresētās personas, it īpaši diskusijās par kopīgām pamatojuma metodēm. EESK ierosina iesaistīt līdzdalības forumus, piemēram, Ekodizaina apspriežu forumu un ES Ekomarķējuma komiteju, vai izveidot jaunu apaļā galda apspriedi tieši šā tiesību akta vajadzībām.

Briselē, 2023. gada 14. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE